

UDC 94(520+(470+571))“1926/1927”

KAMIMURA SHIN'ICHI: LOVE OR CAREER?

S. Pavlenko

PhD (History)

Acting Director, Museum of Dnipro City History

14, Voskresenska Str., Dnipro, 49000, Ukraine

skaiveta@i.ua

ORCID: 0000-0002-4101-157X

In 1889 a decision was made to establish a Japanese consulate in Odesa. The institution was opened in 1892. But in 1909 the institution temporarily closed its work. It was restored during the Soviet era in 1926. Sasaki Seigo became the first consul. The staff also included Vice-Consul Kamimura Shin'ichi and Secretary Goto Yasutsugu. When Sasaki was recalled, Kamimura became acting consul. He headed the institution from May 1926 to February 1927. Secretary Goto Yasutsugu remained with him. At that time, consular officers performed typical duties: researching local periodicals, traveling to and from the consular region, and compiling reports on the economic, social, and cultural life of Ukraine and the Soviet Union. From the first days of its activity, the consulate aroused passionate interest from the counterintelligence department of the State Political Administration. They tried to establish external surveillance of the Japanese and get their own agents among the consulate staff. The first task was completed without much hassle. But the counterintelligence did not succeed in the second task for the period of Kamimura's stay in the city. Due to this, the Odesa department constantly received requests from Kharkiv and Moscow to recruit as a secret agent someone from the consulate or people especially close to the Japanese. As early as 1926, counterintelligence officers turned their attention to Iryna Zagorska, Kamimura Shin'ichi's civilian wife. At the beginning of the summer of 1926, they had a child together. For the period from spring to summer of 1926, the State Political Administration was of the opinion that her

© 2022 S. Pavlenko; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The Oriental Studies*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

recruitment was impossible. But constant quarrels between Shin'ichi and Iryna over the latter's reckless lifestyle motivated Soviet special services to reconsider their position. At the end of 1926, they contacted Zagorska, who agreed to cooperate. But it did not bring the desired results for the State Political Administration. In early 1927, counterintelligence officers even came into direct contact with Kamimura, who refused to cooperate. Reconstruction of the period of Kamimura Shin'ichi's work in Odesa, tracing the main directions of his activity and analysis of the nature of his interaction with the State Political Administration is the goal of our publication.

Keywords: Kamimura Shin'ichi, Odesa, Japan, counterintelligence department of the State Political Administration, Japanese consulate in Odesa

С. С. Павленко

КАМІМУРА ШІН'ІЧІ: КОХАННЯ ЧИ КАР'ЄРА?

Функціонування іноземних консульств у межах СРСР мало значні відмінності від практики більшості країн світу. Резидентам доводилося працювати в умовах тотального спостереження з боку радянських контррозвідників. Не було винятком і Японське консульство в Одесі. Другий, уже радянський, період його діяльності розпочався в 1926 р. Першим консулом цього періоду став Сасаки Сейго¹. Зміст його роботи полягав у налагодженні діяльності відновленої інституції та відновленні старих зв'язків. Тому після виконання цих завдань дипломат дістав призначення на нове місце служби, а установу тимчасово очолив віцеконсул Камімура Шін'ічі. З усіх працівників Японського імперського консульства в Одесі він досяг найбільших висот у дипломатичній кар'єрі, але його одеський досвід радше був компрометувальним, аніж вдалим стартом.

Історіографічна база. Сьогодні радянський етап діяльності Японського консульства в Одесі привернув увагу дослідників. Відомості про склад штату інституції містяться в роботі Дж. Ленсена "Japanese Diplomatic and Consular Officials in Russia". Серед інших службовців тут згадується й Камімура Шін'ічі [Lensen 1968, 146–147]. Говорить про нього у своїй монографії й І. Матяш [Матяш 2020, 251–252]. Але робота не містить характеристики особливостей роботи Камімури чи його внеску як співробітника консульства. Дещо ширше згадала про нього Л. Вовчук у

¹ Тут і далі передача власних імен з японської мови на українську за системою О. О. Коваленка.

своїй доповіді “Радянські спецслужби VS японської дипломатії (на матеріалах Японського консульства в Одесі в міжвоєнний період)”, представленій на конференції “XXIV Сходознавчі читання А. Кримського” (2021). Дослідниця простежує стосунки між Камімурою та Загорською. Власне про віцеконсула тут згадується в контексті інших сюжетів, тому характеристика його періоду перебування в Одесі дістала вкрай обмежений виклад. Основним джерелом для цієї роботи, як, власне, і для І. Матяш, стали матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України.

Джерельна база публікації представлена переважно матеріалами архівного характеру. У Галузевому державному архіві СБУ зберігається тритомна справа, присвячена Японському консульству в Одесі. Вона містить свідчення про роботу контррозвідвального відділу Державного політичного управління (КРВ ДПУ), спрямовану на стеження за японськими дипломатами, про діяльність тасмних агентів, складені консулами звіти, погляди консульських службовців на радянські реалії та внутрішнє життя інституції. Ця справа тривалий час мала гриф “таємно”. Науковці дістали змогу з нею працювати лише з 2009 р. Проте це джерело потребує верифікації як через негативне ставлення, що побутувало в КРВ ДПУ до японців, так і цілеспрямовану роботу останніх на забезпечення реалізації інтересів власної держави. Однак саме з цього джерела ми дістали інформацію про стосунки між Камімурою Шін'ічі та Іриною Загорською і про роботу ДПУ, спрямовану на їхнє вербування.

Інша група джерел походить з Національного архіву Японії та Дипломатичного архіву Міністерства закордонних справ Японії. Їхнє опрацювання здійснювалося через електронний ресурс Japanese Centre for Asian Historical Records (<http://www.jacar.go.jp>). Це документи про призначення, переведення до іншого місця служби та відправлення у відрадження службовців консульства, завдяки чому було здійснено реконструкцію кар'єрного шляху Камімури. У Дипломатичному архіві зберігаються консульські звіти. Їхнє опрацювання дало змогу простежити основні теми зацікавлення МЗС Японії та оцінки радянських реалій, які офіційно надавав Камімура до Токіо. Також до джерельної бази належить книга “外交五十年” (“П'ятдесят років дипломатії”). Її автором є Камімура Шін'ічі. Опублікована вона в 1960 р. Тут, перед викладом

основного матеріалу, дипломат коротко оповідає про свій кар'єрний шлях.

Вказані джерела дали нам змогу реконструювати період роботи Камімури Шін'ічі в Одесі, простежити основні напрями його діяльності та проаналізувати характер взаємодії з органами ДПУ, що і є метою нашої публікації.

Камімура Шін'ічі (上村伸一) (1896–1983) народився у префектурі Чіба, закінчив школу в Саппоро та юридичний факультет Токійського імператорського університету [Kamimura 1960, 1–3]. Ще в 1920 р., буди студентом, склав іспит на зарахування у відділ дипломатії МЗС [Gaimushō geppō... 1920, 353]. Навчання він завершив у 1921 р. Перше призначення дістав до Канади, де, ймовірно, перебував між 1921 та 1923 рр. [Kamimura 1960, 1–3]. У 1923–1924 рр. працював на посаді помічника дипломата в Японському посольстві в Оттаві (Нідерланди) [Gaimushō hō... 1924, 199]. Наступне призначення дістав до Радянського Союзу.

26 лютого 1925 р. представники Японії та СРСР обмінялися ратифікаційними грамотами Пекінської угоди. Саме з цього моменту де-юре між країнами були відновлені дипломатичні відносини. У тому ж місяці в Токіо затвердили штат японської місії в Москві. Посаду уповноваженого у справах обійняв Сато Наотаке, першим секретарем став Ніхей Хейджі, а другим секретарем – Сасаки Сейго. Помічниками дипломатів призначили Касе Тошікадзу та Камімуру Шін'ічі [Finland 1925, 63].

Упродовж 1925 р. відбувався процес узгодження пунктів відкриття японських консульських установ на території СРСР та радянських у Японії. Після тривалих дискусій токійські чиновники дістали дозвіл на створення представництв у містах Владивосток, Александровськ (о. Сахалін, з відділом у м. Оха), Хабаровськ, Петропавловськ-Камчатський, Благовещенськ, Новосибірськ та Одеса. Відкриття останнього відбулося 4 січня 1926 р. Разом із Сасаки Камімура увійшов до складу першого штату місцевого консульства.

За наказом МЗС Японії від 15 лютого 1926 р. Шін'ічі в шестиденний термін мав покинути Москву та прибути до Одеси на посаду віцеконсула [Gaimushō hō... 1926, 331]. Але Сасаки Сейго пропрацював в Одесі недовго і в травні 1926 р. залишив місто. Його від'їзд мав бути тимчасовим, але до УСРР він так і не

повернувся, діставши нове призначення. Як наслідок, у період із травня 1926 р. до лютого 1927 р. Камімура Шін'ічі стає керівником консульства. Він так і не дістав підвищення до статусу повноцінного консула та залишився віцеконсулом. Окрім нього, у штаті був секретар Гото Ясуцугу [Матяш 2020, 251].

Діяльність консульства. Основною роботою Камімури Шін'ічі стає інформаційний напрям, тобто дослідження регіону перебування та надсилання отриманої інформації до Токію, де вже проводився подальший її аналіз. Звіти чиновника – це переважно огляд різних дрібних питань економічного змісту. Важливим джерелом для їхнього отримання стала місцева періодика. Камімура Шін'ічі надсилав до Токію газетні вирізки та їхні переклади японською мовою. Ці звіти не супроводжувалися аналізом чи додатковими коментарями їхнього автора, тобто головною метою таких повідомлень було подати інформацію до Токію.

Опрацьовуючи матеріали газети “Известия”, чиновник у доповідній від 20 липня 1926 р. подав до Японії інформацію про стан ринку лляних культур в СРСР [Kamimura 13. Odessa...]. Також стаття з цього періодичного видання стала основою для доповіді від 21 травня того ж року щодо тваринництва України [Kamimura 33. ‘Ukraina’... 232–235]. Вже значно пізніше, у грудні, консул подав до Токію більш розлогий виклад цього питання [Kamimura 44. Odessa, 293]. Про торговий оборот у тогочасній українській столиці Харкові чиновник надіслав інформацію до Японії у звіті від 21 травня 1926 р. Віцеконсул вказував на значне падіння цін на сільськогосподарські товари (більш ніж на 10 %), тобто повідомляв про так звані “ножиці цін” [Kamimura 11. Odessa, 100].

Значну увагу привертала проблема промислового розвитку УСРР. У двох серпневих звітах Камімура Шін'ічі аналізував матеріали газети “Украинский экономист” про розвиток лісової промисловості України [Kamimura 13. ‘Ukraina’... 363–364] та вуглевидобування в Донецькому басейні. Зокрема, чиновник надсилав до Токію виклад технічного боку організації гірничої промисловості та співвідношення попиту і пропозиції щодо вугілля [Kamimura 39. Donetsukī... 363].

Камімура Шін'ічі звертав значну увагу на офіційну урядову інформацію, що стосувалася тенденцій економічного розвитку.

У звіті від 14 серпня віцеконсул наводив відомості від Народного комісаріату зовнішньої та внутрішньої торгівлі СРСР щодо стану приватного підприємництва. Чиновник вказував на постійне зростання кількості комерційних організацій в Україні та навіть навів коротку характеристику окремих підприємств, охарактеризував тенденції їхнього розвитку та прибутковість [Kamimura 6. Conditions... 28–42].

Велике значення для Японії мали порти Чорноморського узбережжя, особливо Одеса та Батумі. У звіті від 7 липня віцеконсул надіслав до Токіо відомості про розміри портових зборів та супутніх витрат на перевезення вантажів Одеського порту [31. Odesa port, 228–229]. Для отримання інформації про порт Батумі чиновник звернувся до акціонерного товариства “Совторгфлот”. У тому ж звіті Камімура Шін’ічі надіслав до МЗС Японії копії документів стосовно Бакинського ярмарку (1926), які засвідчували отримання “Совторгфлотом” від держави різних пільг на транспортування товарів для проведення заходу. Значний інтерес у японського чиновника викликав і Нижньгородський ярмарок (1926), зокрема він звітував про особливі економічні умови, що створювалися державою для його проведення [Kamimura 10. Report... 538–549].

Також на газетних матеріалах ґрунтувалося повідомлення Камімури про закупівлю в Радянському Союзі газу американською компанією Standard Oil [Kamimura 56. Purchase agreement... 425]. На основі публікації з газети “Известия” від 10 вересня 1926 р. віцеконсул інформував про російсько-турецьку компанію, засновану в 1924 р. для врегулювання взаємних майнових претензій країн. Товариство мало досить солідний капітал – 400 тис. золотих, що стали основою для розвитку міждержавних торгових відносин [Kamimura 30. Russia... 210].

Періодика була також важливим матеріалом для розуміння ставлення громадськості та офіційної урядової позиції щодо Японії. Зокрема, звіт Камімури від 27 травня 1926 р. – це переклад статті з газети “Известия” від 21 травня “Япония и Бл. Восток”. У цьому випуску наводився досить позитивний образ “Країни основи сонця” та зазначалося, що лише Туреччина та Японія могли стати державами (“за винятком СРСР”), навколо яких можливе об’єднання країн Азії; наголошувалося на збільшенні обсягів

японського експорту в Близькосхідному регіоні та наявності подальших перспектив [1. From 25 April... 97].

Окрім аналізу матеріалів газетних видань та офіційних урядових звітів, віцеконсул особисто проводив дослідження важливих питань і здійснював різноманітні відрядження.

У жовтня 1926 р. він оглянув міста чорноморського узбережжя (Батумі, Баку, Поті, Сухум) з метою дослідження нафтових родовищ. За підсумком мандрівки Камімура Шін'ічі склав звіт про обсяги видобутку та якості нафти (хімічний склад) з родовищ Східного Причорномор'я, зокрема батумського, бакинського, сураханського тощо [17. Odessa, 460–486]. Як зазначалося у звітах ДПУ, японця особливо цікавили життя Аджаристану, стан портів, кількість іноземних суден, обсяг експорту та імпорту. У Батумі віцеконсул зустрівся зі своїм знайомим – Жорданією Абассом Афенді, який працював у лісовому відділі. Шін'ічі запропонував Жорданії стати представником японців у Баку із закупки лісоматеріалів (горіхів, каштанів тощо). Але ці стосунки обмежилися тим, що Жорданія надіслав до консульства декілька пальм. Нове представництво в Батумі не з'явилося. Вже 20 жовтня Шін'ічі вирушив у нову мандрівку – до Константинополя, а наприкінці листопада того ж 1926 р. знову прибув до Батумі та Баку для ознайомлення з нафтовою промисловістю [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 101, 118].

Наприкінці 1926 р. Камімура Шін'ічі надіслав до Токіо підсумковий звіт, де в короткій формі подав характеристику різних сфер життя України – адміністративного устрою, торгівлі, транспортної системи, культури тощо. Цікаво, що звіт розпочинався з огляду подій 1917–1920 рр. Через свій узагальнювальний характер він містив опис лише головних подій революції, де згадувалися ключові персоналії. На думку дипломата, створення Центральної Ради припало на квітень 1917 р. (тобто від обрання її складу на Національному конгресі). Столицею українського руху японець чітко вказує Київ, а генезу радянської влади виводить від подій у Харкові в грудні 1917 р. Камімура Шін'ічі згадує про білогвардійський рух під проводом Денікіна, укладання між українськими силами та Польщею Варшавської угоди, намагання відновити владу С. Петлюри. Встановлення постійної радянської влади він датує 1920 р. [July 3... 350–354].

Про актуальність звітів чиновника свідчить той факт, що його доповідні ставали важливим джерелом інформації не лише для МЗС Японії, а й для інших відомств. Зокрема, дослідження чиновника про стан Одеського порту, його торговий баланс та кількість кораблів (за 1924 р.) було доведено до відома Міністерства військово-морських сил [11. Odessa port, 334–335].

У доповідній ДПУ вказувалося, що в лютому 1927 р. Японське консульство в Одесі надіслало до Москви звіти про шовкову промисловість та скотарство в Закавказзі, а також про промисловий розвиток України. В останньому містилася характеристика частки української промисловості в загальному балансі СРСР, відомості щодо історії української промисловості, основного капіталу української промисловості, фінансового стану України, ролі чиновників, спеціалістів та інших працівників у промисловості України, чисельності робітників, рівня зарплати тощо [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 148]. Очолював консульство Камімура Шін'ічі до лютого 1927 р. Але його життя в цей час було наповнено не лише роботою.

Кохання та контррозвідка. Камімура досить сильно відрізнявся від інших службовців консульства своїм заплутаним та бурхливим особистим життям. Ще 8 лютого 1926 р. з Москви до Одеси прибула Ірина Загорська – громадянка Латвії. Для Шін'ічі вона була фатальною жінкою. У ДПУ одразу помітили її часті зустрічі з Камімурою, консулом Сасаки та секретарем Гото. Але це було тільки початком історії. Адже Шін'ічі та Ірина були цивільним подружжям. Загорська часто у приватних бесідах називала себе дружиною віцеконсула [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 46–46 зв.].

У ДПУ одразу замислилися над питанням, чи варто спробувати зробити із Загорської таємну агентку. Але в період зими – літа 1926 р. вони дотримувалися думки, що спроби її вербування “результатів не дадуть”. Причина цього полягала в характері стосунків Ірини з Камімурою: “Через пару тижнів вона матиме від нього дитину” (на початку літа 1926 р.). Взаємини Загорської та віцеконсула не були безхмарними, й кожна сварка між ними сприймалася ДПУ як можливість для привернення Ірини на свій бік [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 61].

Сама постать Загорської була окремою загадкою. Вона не була прямолінійною чи послідовною особою. Легко змінювала факти

зі своєї біографії. Завжди намагалася бути в центрі уваги та проводила багато часу в різних компаніях. Легковажний спосіб життя Ірини ставав причиною проблем для молодого дипломата Шін'ічі, який тільки починав свою кар'єру. Але моральний контекст цього питання ми залишимо поза нашою увагою, адже, власне, і Камімура не поспішав одружуватися з матір'ю своєї дитини.

Треба також зазначити, що Ірина мала ще одну дитину – від першого шлюбу. Її старший син, якому на 1926 р. було 6–7 років, проживав разом зі своїм батьком у Латвії. Останній нібито постійно вимагав в Ірини грошей на утримання дитини [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 59, 138], хоча в матеріалах ДПУ немає згадок про такі грошові перекази чи листування між ними.

Для контррозвідників залишалося загадкою питання походження Загорської. Зважаючи на її схильність до дій, спрямованих на підвищення власного авторитету, усі відомості, добуті про неї через її знайомих, могли виявитися повною вигадкою. Зокрема, за однією з версій, Ірина Загорська нібито походила з польських дворян, її батько був варшавським генерал-губернатором, вона мала гарну освіту та володіла іноземними мовами. Розлучившись із першим чоловіком, виїхала з Польщі в Париж, де й одружилася з Камімурою. За іншою версією, яку теж розповідала Загорська, її батько-поляк працював нотаріусом, мав прізвище Тадей, а мати була француженкою, й нібито саме її прізвище й успадкувала Ірина. І тут чергова розбіжність, адже прізвище Загорська – від першого чоловіка Ірини. У Парижі проживала сестра Загорської, заміжня за французьким консулом у Порт-Саїді [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 126, 138].

В Одесі Загорська досить швидко обросла знайомими серед місцевих. Звичний для неї спосіб життя часто завдавав клопоту Шін'ічі. Однак він не робив реальних кроків, аби обірвати з нею зв'язок. Ба більше, на вересень 1926 р. Загорська вже спокійно жила у приміщенні консульства разом з віцеконсулом. Імовірно, ця зміна відбулася після того, як Одесу покинув консул Сасакі, а Камімура фактично став очільником установи [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 95]. У перші місяці перебування в Південній Пальмірі Загорська проживала в готелі “Лондонський”. У вересні 1926 р. вона вирушила до своїх родичів у Ростов-на-Дону. У звіті ДПУ констатувалося, що “вона час проводить весело, багато випиває та зраджує Камімуру”.

У період відрядження Камімури до Баку, Батумі та Константинополя Загорська саме перебувала в Ростові-на-Дону. Вона повернулася до Одеси раніше за свого цивільного чоловіка. Про її поведінку в цей час у звітах спецслужбовців зазначалося так: "...Загорська сильно гуляла, проводила час у колі гулящої компанії. Гулянки набували характеру оргій, і нерідко Загорська їхала на ніч на квартиру з кимось із гулящої компанії. Це помітив Гото, який їй досить суворо дорікав, аж до грубої лайки... Камімура, який, очевидно, дізнався про поведінку за його відсутності Загорської, взяв її в роботу і не дозволяв покидати консульство без його відома" [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 124].

Шін'ічі розумів, що зв'язок із Загорською міг негативно вплинути на його кар'єру. По-перше, вони не перебували в офіційному шлюбі, проте Ірина жила при консульстві. По-друге, спосіб життя Загорської явно не сприяв позитивному образу Японського консульства. По-третє, інші службовці консульства негативно ставилися до цього зв'язку й перед віцеконсулом постійно ставили питання: обрати кохання чи кар'єру? [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 113].

Чим ближчою ставала перспектива призначення нового консула до Одеси, тим серйозніше Камімура Шін'ічі замислювався над тим, аби обірвати зв'язок з коханкою. За даними ДПУ, він пропонував Ірині 3000 рублів на виховання дитини – в обмін на кошти Загорська мала покинути СРСР та забрати дитину разом із собою [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 104].

У грудні 1926 р. в ДПУ остаточно дійшли висновку, що настав вдалий час, аби завербувати Загорську. Вступити в контакт із нею вирішили через її знайомих, які вже працювали на контррозвідників. Але перша така зустріч не відбулася – Ірина не змогла на неї з'явитися, "оскільки була затримана Камімурою". І майже одразу після цього вона вирушила в Москву. А тим часом 17 грудня до Одеського окружного відділу ДПУ надійшло розпорядження з Харкова: утриматися від активних дій до подальших розпоряджень. Окрім того, були отримані свідчення, нібито найближчим часом Загорська в супроводі Камімури мала виїхати до Риги. До того ж віцеконсул на виховання дитини обіцяв залишити 4000 фунтів стерлінгів.

За іншими даними, отриманими опосередковано від таємних агентів, Загорська розповідала, що наприкінці грудня 1926 р. вона планувала разом з Камімурою виїхати до Парижа. Але ця поїздка була скасована через несподіване розпорядження від МЗС Японії, за яким Камімура мав вирушити у справах до Італії. Проте, як і більшість іншої інформації, яка надходила від Ірини про роботу консульства, ця інформація не відповідала дійсності [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 126].

На щастя для Камімури, приїзд до Одеси нового консула Шімади Шігеру відтермінувався. І хоча він отримав усі необхідні документи для роботи вже в грудні 1926 р., проте до Одеси так і не приїхав. З прибуттям нового дипломата Камімура, за звітами ДПУ, начебто мав дістати призначення до Новомиколаївська (Новосибірська), але це знову ж таки була непідтверджена інформація [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 123].

Звичайно, у ДПУ розмірковували над тим, що Камімура використовував Загорську суто з розвідувальною метою, оскільки вона мала широке коло знайомих. Але це твердження досить сумнівне, адже для виконання цього завдання вона була занадто наближеною до віцеконсула, непередбачуваною в поведінці, а отримані ним проблеми були в рази більшими за перспективи. В офіційному шлюбі Камімура та Загорська не перебували. Камімура усіма силами намагався вмовити Ірину залишити Одесу та виїхати за кордон [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 188 зв.].

Зрештою, вербування Загорської для роботи на ДПУ було здійснено не в Одесі, а під час її поїздки до Москви. Агентці вдалося дістати принципову згоду на співпрацю, але без конкретизації. У ДПУ планували отримати від неї документи консульства та відбитки ключа від каси. Для роботи з нею до Одеси прибув помічник начальника 5-го відділення КРВ ОДПУ І. Ф. Чібісов. Як агент Загорська дістала псевдо “Стріла”. Але Ірина заявила, що виконувати такі завдання не зможе. Ба більше, після першої зустрічі з Чібісовим вона під різними приводами почала ухилятися від контакту, пояснюючи це тим, що її з консульства нікуди не відпускали й навіть з цією метою Камімура забрав її пальто. Причину такої поведінки ДПУ вбачало не у викритті їхнього зв'язку із Загорською, а загалом у незадоволенні Камімури публічною

діяльністю Ірини [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 127–128, 140].

На кінець 1926 р. для ДПУ стає очевидним факт того, що Камімура буде відкликаний. Це спричинилося, з одного боку, до їхньої активізації в напрямку розробки Загорської, а з другого – до спроб Шін'їчі розв'язати питання їхніх стосунків. Новий консул мав прибути в Одесу в лютому 1927 р. До цього часу Камімура мав владнати усі проблеми.

Розуміючи, що в ДПУ вже серйозно взялися за Загорську, Шін'їчі вирішив розірвати з нею стосунки. Ірина погодилася на найбезпечніший варіант – виїхати за кордом. Але тут на неї чекали труднощі, подолати які виявилось не під силу.

4 січня 1927 р. Загорська подала в адмінвідділ заяву з вимогою надання їй візи для виїзду в Порт-Саїд. До своїх документів вона додала офіційне відношення від японського консула, підписане Камімурою, де вказувалося, що Ірина – секретарка консульства. Коли “Стріла” наступного дня з'явилася за візою, їй було оголошено про відтермінування видачі візи, а усі пояснення вона мала дістати від начальника адмінвідділу Сапіри [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 140]. Звичайно, що розмова пішла не про візу, а про продовження її роботи як агентки ДПУ. Їй знову призначили зустріч із Чібісовим. На ній Загорська повідомила, що приблизно у 20-х числах січня до Одеси мав прибути новий консул. До цього моменту, за наполяганням Камімури, Ірина мала покинути межі СРСР. Вона планувала відбути з Одеси 13 січня, до того моменту віцеконсул обіцяв відправити її паспорт у Москву для отримання в'їзної візи в Порт-Саїд. Там Загорська мала намір залишити дитину в сестри, далі з сестрою з'їздити до Парижа, потім до Риги – навідати старшого сина – і повернутися до Москви, де вийти заміж за Володимира Корецького (детальної інформації про нього у справі не містилося). Також Ірина розповіла І. Ф. Чібісову, що Камімура постійно обіцяв легально оформити їхній шлюб, але з Японського посольства в Москві йому ставили в докір їхні стосунки, а останнім часом взагалі запропонували розірвати між ними зв'язок. У разі відмови він ризикував втратити робоче місце. Зі свого боку Камімура обіцяв Ірині надалі фінансову підтримку, вказуючи, що перед від'їздом він надасть їй 400 фунтів стерлінгів і таку ж суму –

після того, як вона сяде на пароплав [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 140 зв.].

Зважаючи на те, що для Загорської була вкрай необхідна віза, І. Ф. Чібісов висунув вимоги, за якими Ірина могла отримати її в обмін на відбитки трьох внутрішніх ключів консульства. Але на наступну зустріч із І. Ф. Чібісовим Загорська не з'явилася. В адмінвідділі відхилили її клопотання про візу. Через це Ірина була змушена сама вийти на контакт із ДПУ. Її фактично схилили до того, що в Одесі вона мала пробути ще 1–2 місяці, підтримуючи стосунки з Камімурою, далі “влаштувати йому скандал, вимагати тут на місці обіцяну суму на забезпечення дитини, якщо Камімура дасть кошти, покинути приміщення консульства і проживати деякий час у готелі” [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 141].

Після цієї бесіди Загорська знову припинила взаємодію з ДПУ і з 7-го до 13 січня взагалі не залишала приміщення консульства. Питання з візою спробував вирішити Камімура. 8 січня він вирушив в адмінвідділ, де заявив, що його “економці” (вже не секретарці), латвійській підданій, затримують безпідставно видачу візи. Ці дії, на думку віцеконсула, були незаконними, ба більше, він заявив, що йому відомо про те, що в адмінвідділі Загорська мала бесіду зі співробітником ДПУ. Причину затримки візи в адмінвідділі пояснили досить просто – неправдивими відомостями, які про себе вказала Ірина, адже за довідкою НКЗС вона не була ані секретаркою, ані економкою Японського консульства в Одесі.

Проте в цей час стан справ для Камімури та Загорської стає ще складнішим. ДПУ дістало відомості про цікавий факт: 29 грудня Ірина продала друкарську машинку “Ремінгтон”, отримавши 1250 руб. Для підтвердження права власності вона надала довідку з консульства за підписом Камімури, де вказувалося, що машинка була власністю Загорської [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 141 зв.]. Цей документ ще відіграє свою роль, адже цим фактом можна було шантажувати японця.

Тепер у ДПУ з'явилася думка про вербування безпосередньо Камімури [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 143]. “Стріла” була занадто непослідовною у своїй поведінці, і співпраця з нею для ДПУ виявилася складним завданням. До того ж було очевидно, що Загорська розповідала Камімурі про свої

контакти з ДПУ. Ірина була доведена до відчаю та остерігалася навіть покидати приміщення консульства через ризик бути заарештованою. Спецслужбовці дійшли висновку, що використовувати “Стрілу” «більше ніж вона була використана (в сенсі нагнітання ситуації) – неможливо... до того ж цілком очевидно, що перспектива отримати від “Господаря” [Камімури. – Авт.] три тисячі рублів її більше цікавила, ніж наша спокуслива пропозиція... тобто бажання за будь-яку ціну отримати візу. Отже, “Стріла” не виправдана покладені на неї сподівання, і подальший зв’язок з нею втратив значення». Наприкінці січня Загорська покинула консульство й переїхала до готелю [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 143 зв.].

Камімура розумів усю складність ситуації і в період з 15-го до 25 січня не залишав приміщення консульства без крайньої потреби. Але справа на цьому не завершилася. Продана ще наприкінці грудня Загорською друкарська машинка круто змінила стан речей. Ірина не надала документи про її ввезення в межі СРСР. І оскільки не було жодних інших документів про її купівлю чи дарування, це стало причиною для звинувачення у ввезенні її шляхом контрабанди. Окрім того, не було ліцензії на друкарську машинку, а без ліцензії продаж був заборонений. На документах, що підтверджували право власності Загорської, стояв підпис Камімури. Машинку було конфісковано, і тепер віцеконсул мав відшкодувати її вартість. Це було не лише матеріальною втратою для Камімури, а й компрометувальним фактом його стосунків із Загорською. Віцеконсул пообіцяв відшкодувати вартість машинки, але так і не виконав це. Насправді у всіх обіцянок Шін’ічі про гроші була одна велика проблема – це їхня відсутність.

Агентам ДПУ вдалося організувати зустріч із Камімурою в ресторані “Лондонський”. Під час бесіди віцеконсул визнавав складність ситуації і те, що вона могла негативно вплинути на його подальшу кар’єру, але наголошував, що жодного злочину він не скоював і тому найтяжчим покаранням для нього могло стати лише звільнення зі служби. Чинovníк висловлював готовність до такої ситуації та розмірковував над тим, щоб повернутися в Японію, де розпочати кар’єру на новій роботі. Окрім того, “він навіть зізнався в тому, що приготував заповіт і готовий до всього, навіть до самогубства”. Бесіда між агентом Івановим та

Камімурою тривала майже три години. З одного боку, вона демонструвала відчай Камімури, а з другого – його прагнення чинити пасивний тиск на ДПУ – загрозою самогубства та подальшим скандалом [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 144 зв. – 145].

Зрештою, Загорська не змогла отримати ані коштів від Камімури, ані візи для виїзду за кордон. З прибуттям до Одеси нового консула Шімади Шігеру (19 лютого 1927 р.) Камімура серйозно розпочав готуватися до переведення в інше консульство.

У ДПУ розуміють, що Камімура остаточно розірвав зв'язок із Загорською. Тепер вона втратила останню надію на захист і повністю опинилася в руках контррозвідників. Спочатку її прагнули заарештувати, але все ж спробували ще раз схилити до співпраці, щоправда вже не в Одесі. У березні 1927 р. вона вирушила до своїх родичів у Ростов-на-Дону. Вже там продовжилася історія її зв'язку з ДПУ. Справу з друкарською машинкою теж вирішили зам'яти, визнавши її подарунком, і тепер треба було сплатити лише за ліцензування, а справу про контрабанду було припинено [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 156, 162]. На жаль, подальша історія Загорської та її молодшого сина залишається нам невідомою.

А для Камімури Шін'ічі ця життєва ситуація не стала кінцем кар'єри в МЗС. Проте і в Одесі йому не вдалося спокійно продовжити службу – не склалися стосунки з новим консулом. Майже одразу між Шімадою та Камімурою виникли конфлікти. Особисте життя віцеконсула досить сильно компрометувало установу. Окрім того, між ними були конфлікти з побутових питань [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 199].

Після Одеси. Останній свій звіт Камімура надіслав до Токіо 6 лютого 1927 р. [3. Soviet Union, 378]. Після роботи в Одесі Шін'ічі був призначений до Китаю – спочатку заступником генерального консула в Шанхаї (1928), далі консулом у Нанкіні (1929–1932). Потім працював у японському представництві в Лондоні, а в 1934–1938 рр. очолював Перший відділ бюро Східної Азії МЗС Японії [Kamimura 1960, 1–3].

Цікаво, що в ДПУ були переконані, що після роботи в Одесі Камімура взагалі звільнився з дипломатичної служби – через зв'язок із Загорською. Такі відомості переказав спецслужбовцям

зі слів Гото агент “Декоратор”. Але водночас Гото казав, що з консульства вимагали кошти за продану Загорською друкарську машинку (яку раніше визнавали контрабандою). Проте усі ці питання були зняті ще за часів перебування Камімури в Одесі. Це було далеко не вперше, коли Гото при спілкуванні з третіми особами повідомляв неправдиві відомості [ГДА СБУ, ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1, арк. 208].

У 1937 р. Камімура справді ледве не полишив службу в МЗС. Не погоджуючись із відставкою прем’єр-міністра Хіроти Кокі, він із групою дипломатів написали заяви про власну відставку. Але Хірота зупинив їхні дії [Morishima Morito...].

1 грудня 1938 р. Шін’ічі був призначений на посаду першого секретаря Японського посольства в Лондоні [96. Greeting... 1938, 153]. До Японії Камімура, ймовірно, повернувся в 1941 р., після оголошення Великобританією війни Японії. На той час він був тимчасово уповноваженим у справах Японського посольства в Лондоні (Chargé d’Affaires). Саме Камімура став отримувачем британського повідомлення про оголошення між країнами стану війни від 8 грудня 1941 р., виданого від імені Вінстона Черчілля [The United Kingdom’s... 141].

У період Другої світової війни чиновник очолював відділ МЗС Японії. Він займався маньчжурським напрямом у зовнішньополітичному відомстві. У травні 1945 р. був призначений послом до Маньчурії [Japanese Propaganda 1945]. Завершення війни стало для нього новим етапом життя, що обернувся у дворічне перебування в радянському полоні в Сибірі [Kamimura 1960, 1–3]. Після повернення до Японії дипломат, не будучи раніше причетним до жодних військових злочинів чи активно залученим до політичного життя країни, дістав змогу для подальшого просування по службовій драбині. У 1952–1953 рр. працював послом Японії у США. Брав участь в обговоренні вступу Японії до ООН [Memorandum of Conversation... 1979].

У 1953–1957 рр. Камімура – посол у Туреччині [Kamimura 1960, 1–3]. До Анкари він прибув з Вашингтона 19 травня 1953 р. [Türkiye-Jaronyu... 2020, 658]. Паралельно в 1954–1955 рр. – посол Японії в Ізраїлі. Камімура став першим офіційним японським представником у цій країні [Japan Envoy... 1955, 1]. У цей час посади послів Туреччини та Ізраїлю були об’єднані.

На цьому основна дипломатична кар'єра Камімура Шін'ічі завершилася. У 1960 р. була опублікована його робота, присвячена огляду дипломатичної історії Японії першої половини ХХ ст., – “外交五十年” (“П'ятдесят років дипломатії”).

Отже, Камімура різко відрізнявся від типового образу японського дипломата та інших іноземних резидентів в Одесі через своє бурхливе особисте життя. Виконуючи посадові обов'язки, він намагався діяти відповідно до типових консульських компетенцій. Віцеконсул постійно вирушав у різноманітні відрядження, досліджуючи реалії радянського життя. Це давало японцям змогу бачити більше, ніж повідомлялося на сторінках місцевих періодичних видань. Фактично період керівництва Камімури – це останні роки, коли японці спостерігали позитивні риси в розвитку радянського економічного та суспільно-політичного життя. Серед співробітників консульства, як і за часів Сасаки, все ще не було таємних агентів ДПУ. Проте бурхливе особисте життя віцеконсула давало контррозвідникам чудову можливість для втручання у внутрішню буденність консульства. ДПУ намагалося завербувати цивільну дружину японця – Ірину Загорську, а далі здійснило спробу прямого контакту з Камімурою. Однак ці дії не дали бажаного результату. Загорська не змогла виконати покладені на неї контррозвідниками завдання й постійно ухилялася від контакту, а Камімура, попри своє складне становище, не погодився на співпрацю. Зрештою, дипломат обірвав зв'язок із Загорською. Йому не поталанило вивезти за кордон ані Ірину, ані їхню спільну дитину. З відкликанням Камімури з Одеси вони залишилися цілком у руках ДПУ.

ЛІТЕРАТУРА

Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ), ф. 2, оп. 1, спр. 418, т. 1, ч. 1.

Матяш І. Іноземні представництва в радянській Україні (1919–1991): протистояння і співпраця. Київ, 2020.

1. From 25 April, 1889 to 27 May, 1926 // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B03030219900 (дата звернення: 21.03.2021).

11. Odessa port // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B10073467900 (дата звернення: 21.03.2021).

17. Odessa [17. Одеса] // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091755900 (дата звернення: 21.03.2021).

3. Soviet Union // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B09041380600 (дата звернення: 21.03.2021).

31. Odessa port // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B10073462200 (дата звернення: 21.03.2021).

96. Greeting of Head Kamimura Shin'ichi for leaving his post, December 1938 // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B05015047400 (дата звернення: 21.03.2021).

A Century of Turkish-Japanese Relations: A Special Partnership. Front Cover. Umut Arik. Japan-Turkey Friendship Centenary Program Committee, 1991. URL: https://www.academia.edu/38345528/A_Century_Of_Turkish_Japanese_Relations_pdf (дата звернення: 03.01.2022).

Finland. 1925 // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B16080579300 (дата звернення: 21.03.2021).

Gaimushō геppō (taishō ku nen dai ku go) [Щомісячний звіт Міністерства закордонних справ (1920 р. № 9)] // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B13091374000 (дата звернення: 21.03.2021).

Gaimushō hō dai hyaku ichi go (taishō jūgo nen nigatsu jūgonichi) [Бюлетень Міністерства закордонних справ № 101 (1926.02.15)] // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B13091501200 (дата звернення: 21.03.2021).

Gaimushō hō dai rokujū san go (taishō jūsan nen shichigatsu jūgonichi) [Бюлетень Міністерства закордонних справ (1924.07.15)] // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B13091448900 (дата звернення: 21.03.2021).

Japan Envoy Presents Credentials // **Israel Digest: A weekly Summary of News from Israel, 1955, № 7.** URL: <https://play>.

google.com/books/reader?id=sGo8AQAAlAAJ&hl=ru (дата звернення: 03.01.2022).

Japanese Propaganda. United States. Office of War Information, 1945. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=5Zn2dTTCjkXIC&pg=GBS.PP1&hl=ru> (дата звернення: 03.01.2022).

July 3, 1922 to December 1, 1926 // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B03051014300 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 10. Report on trade development plan to Russia December, 1926 // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B10073820900 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 11. Odessa // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11090378300 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 13. Odessa ama ichiba no soshiki [Камімура Ш. 13. Організація одеського ринку льону] // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091304900 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 13. Ukuraina [Камімура Ш. 13. Україна] // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11091121400 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 33. 'Ukuraina' ni oi keru kachiku [Камімура Ш. 33. Тваринництво в Україні] // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091456200 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 39. 'Donetsukī, basseiin' ni oi keru tankō jigyō hōkoку [Камімура Ш. 39. Звіт про вугільні шахти Донецького басейну] // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091730500 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 44. Odessa [Камімура Ш. 44. Одеса] // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11091457300 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 56. Purchase agreement of Russian oil by Standard Oil Company // **Japan Center for Asian Historical Records.** URL:

https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11090102200 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 30. Russia and Turkey to Egypt Trading Company Operations // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B10074082500 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. 6. Conditions of activities of individual capital in Europe and Russia // **Japan Center for Asian Historical Records**. URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11100681200 (дата звернення: 21.03.2021).

Kamimura Sh. Gaikō gojū nen [Камімура Ш. П'ядесят років дипломатії]. Токіо: Jiji Press, 1960.

Lensen G. Japanese Diplomatic and Consular Officials in Russia. Tokyo, 1968.

Memorandum of Conversation, by the Director of the Office of Northeast Asian Affairs (Young) confidential. [Washington,] December 8, 1952 // **Foreign Relations of the United States, 1952–1954, United Nations Affairs**. Washington, 1979. Volume III. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v03/d625> (дата звернення: 03.01.2022).

Morishima Morito no koto [Про Морісіму Моріто] // **Kasumigaseki Foreign Service Association**. URL: <https://www.kasumigasekikai.or.jp/2017-11-13-1> (дата звернення: 21.03.2021).

The United Kingdom's Notification of a State of War with Japan. December 8, 1941. URL: <http://www.ibiblio.org/pha/policy/1941/1941-12-08d.html> (дата звернення: 03.01.2022).

Türkiye-Japonya Arasında Diplomatik İlişkilerin Yeniden Tesisi ve Siyasi- İktisadi İlişkiler (1951–1960). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 2020, Eylül. TAED-69. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1382679> (дата звернення: 03.01.2022).

REFERENCES

Haluzevyy derzhavnyy arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrayiny (HDA SBU), F. 2. Op. 1. Spr. 418, Vol. 1. P. 1. (In Russian).

Matyash I. (1968), *Inozemni predstavnytstva v radyans'kii Ukrayini (1919–1991): protystoyannya i spivpratsya*, Instytut istoriyi Ukrayini AN USSR, Kyiv. (In Ukrainian).

“1. From 25 April, 1889 to 27 May, 1926”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: <https://www.jacar.archives>.

go.jp/aj/meta/image_B03030219900 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“11. Odessa port”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B10073467900 (accessed March 21, 2021). (In Japanese).

“17. Odessa”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091755900 (accessed 21 March 2021).

“3. Soviet Union”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B09041380600 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“31. Odessa port”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B10073462200 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“96. Greeting of Head Kamimura Shin'ichi for leaving his post, December 1938”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B05015047400 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

A Century of Turkish-Japanese Relations: A Special Partnership. Front Cover. Umut Arik. Japan-Turkey Friendship Centenary Program Committee (1991), available at: https://www.academia.edu/38345528/A_Century_Of_Turkish_Japanese_Relations_pdf (accessed 3 January 2022). (In Japanese).

“Finland. 1925”, *Japan Center for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B16080579300 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“Gaimushō geppō (taishō ku nen dai ku go)”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B13091374000 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“Gaimushō hō dai hyaku ichi go (taishō jūgo nen nigatsu jūgonichi)”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B13091501200 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“Gaimushō hō dai rokujū san go (taishō jūsan nen shichigatsu jūgonichi)”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: URL: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B13091448900 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

“Japan Envoy Presents Credentials” (1955), in *Israel Digest: A weekly Summary of News from Israel*, № 7, available at: <https://play.google.com/books/reader?id=sGo8AQAAIAAJ&hl=ru> (accessed 21 March 2021).

Japanese Propaganda. United States. Office of War Information (1945), available at: <https://play.google.com/books/reader?id=5Zn2dTCjkXIC&pg=GBS.PP1&hl=ru> (accessed 21 March 2021).

“July 3, 1922 to December 1, 1926”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B03051014300 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “10. Report on trade development plan to Russia December, 1926”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B10073820900 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. 11. “Odessa”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/ima-ge_B11090378300 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “13. Odessa ama ichiba no soshiki”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091304900 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “13. Ukuraina”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11091121400 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “33. ‘Ukuraina’ ni oi keru kachiku”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091456200 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “39. ‘Donetsukī, basseiin’ ni oi keru tankō jigyō hōkoku”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B11091730500 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “44. Odessa”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11091457300 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “56. Purchase agreement of Russian oil by Standard Oil Company”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*,

available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11090102200 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “30. Russia and Turkey to Egypt Trading Company Operations”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/image_B10074082500 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. “6. Conditions of activities of individual capital in Europe and Russia”, *Japanese Centre for Asian Historical Records*, available at: https://www.jacar.archives.go.jp/aj/meta/imageen_B11100681200 (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

Kamimura Sh. (1960), *Gaikō gojū nen*, Tokyo. (In Japanese).

Lensen G. (1968), *Japanese Diplomatic and Consular Officials in Russia*, Sophia University in cooperation with the Diplomatic Press, Tallahassee, Tokyo.

“Memorandum of Conversation, by the Director of the Office of Northeast Asian Affairs (Young) confidential. [Washington,] December 8, 1952”, *Foreign Relations of the United States, 1952–1954, United Nations Affairs* (1979), Washington. Volume III, available at: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v03/d625> (accessed 21 March 2021).

“Morishima Morito no koto”, *Kasumigaseki Foreign Service Association*, available at: <https://www.kasumigasekikai.or.jp/2017-11-13-1> (accessed 21 March 2021). (In Japanese).

The United Kingdom’s Notification of a State of War with Japan. December 8, 1941, available at: <http://www.ibiblio.org/pha/policy/1941/1941-12-08d.html> (accessed 21 March 2021).

“Türkiye-Japonya Arasında Diplomatik İlişkilerin Yeniden Tesisi ve Siyasi- İktisadi İlişkiler (1951–1960)” (2020), in *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Eylül. TAED-69, available at: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1382679> (accessed 03 January 2022). (In Turkish).

С. С. Павленко

КАМІМУРА ШІН'ІЧІ: КОХАННЯ ЧИ КАР'ЄРА?

У 1889 р. було ухвалено рішення про створення Японського консульства в Одесі. Запрацювала установа в 1892 р., але в 1909 р. інституція тимчасово згорнула свою роботу. Відновилася вона вже за радянської доби в 1926 р. Першим консулом став Сасаки Сейго. Окрім нього,

до штату увійшли віцеконсул Камімура Шін'ічі та секретар Гото Ясучугу. З відкликанням Сасакі виконувачем обов'язків консула став Камімура. Очолював він інституцію з травня 1926-го до лютого 1927 року. Разом з ним у штаті залишився секретар Гото Ясучугу. Співробітники консульства в цей час виконували типові обов'язки: досліджували матеріали місцевих періодичних видань, здійснювали відрядження консульським регіоном та за його межі, складали звіти про економічне, соціальне та культурне життя України й Радянського Союзу. З перших днів своєї діяльності консульство викликало пристрасний інтерес із боку контррозвідувального відділу Державного політичного управління. Вони намагалися встановити зовнішнє спостереження за японцями та отримати агентів серед співробітників консульства. Перше завдання було виконане без особливого клопоту. А ось другого на період перебування в місті Камімури контррозвідникам так і не вдалося досягти. Через це до одеського відділу постійно надходили вимоги з Харкова та Москви завербувати як таємного агента когось зі співробітників консульства або людей, особливо наближених до японців. Ще на початку 1926 р. контррозвідники звернули увагу на Ірину Загорську – цивільну дружину Камімури Шін'ічі. На початку літа 1926 р. в них з'явилася спільна дитина. На період весни – літа 1926 р. в ДПУ дотримувалися думки, що її вербування неможливе. Але постійні сварки між Шін'ічі та Іриною через її легковажний спосіб життя мотивували радянських спецслужбовців переглянути свою позицію. Наприкінці 1926 р. вони вступили в контакт із Загорською, яка дала згоду на співпрацю, але бажаних результатів для ДПУ вона не принесла. На початку 1927 р. контррозвідники навіть вступили у прямий контакт із Камімурою, який не погодився на співпрацю. Реконструкція періоду роботи Камімури Шін'ічі в Одесі, простеження основних напрямів його діяльності та аналіз характеру його взаємодії з органами ДПУ ставляться за мету нашої публікації.

Ключові слова: Камімура Шін'ічі, Одеса, Японія, контррозвідувальний відділ Державного політичного управління, Японське консульство в Одесі

Стаття надійшла до редакції 30.01.2022